

ΣΧΟΛΗ

**Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών
Σπουδών**

ΤΜΗΜΑ

Ιστορίας , Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

**Οι Έλληνες Πρόξενοι στην Κύπρο κατά τον
Εθνικό Διχασμό**

Θεοχάρης Απ. Τζιτζής

ΙΟΥΝΙΟΣ 2025

ΣΧΟΛΗ

Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών
Σπουδών

ΤΜΗΜΑ

Ιστορίας , Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

Οι Έλληνες Πρόξενοι στην Κύπρο κατά τον Εθνικό Διχασμό

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία
στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Θεοχάρης Απ. Τζιτζής

ΙΟΥΝΙΟΣ 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Θεοχάρης Απ. Τζιτζής , 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Θεοχάρης Τζιτζής του Αποστόλου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Οι Έλληνες Πρόξενοι στην Κύπρο κατά τον Εθνικό Διχασμό», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

Θεοχάρης Τζιτζής

Ονοματεπώνυμο : Θεοχάρης Τζιτζής

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής : Οι Έλληνες Πρόξενοι στην Κύπρο κατά τον Εθνικό
Διχασμό

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση
εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις
..... [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής
Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα,
υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα,
υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα,
υπογραφή]

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	7
Περίληψη.....	8
Εισαγωγή.....	10
Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	14
Το Αρχιεπισκοπικό Ζήτημα και η Στάση της Εκκλησίας της Κύπρου.....	16
Επίδραση του Εθνικού Διχασμού στην Κύπρο και τις Προξενικές Αρχές.....	20
Οι Έλληνες Πρόξενοι στην Κύπρο.....	26
3.1 Λάμπρος Ενυάλης.....	26
3.3 Νικόλαος Βατιμπέλας.....	30
3.3.1 Ο Νικόλαος Βατιμπέλας και η δράση του ως πρόξενου στην Κύπρο.....	31
3.3.3 Βίος και Πολιτεία.....	32
3.4 Ο Αγησίλαος Αρτέμης: πορτραίτο και πολιτικές πεποιθήσεις.....	38
3.5 Χατζηβασιλείου Ζήσης : Νέα Πνοή στο Τέλος του Διχασμού (1922–1923).....	39
3.5.1 Διπλωματικός ρόλος του προξένου Χατζηβασιλείου.....	40
Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: Το Κυπριακό 1919–1923.....	44
Συμπεράσματα.....	47
ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	49

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο *«Η δράση των Ελλήνων προξένων στην Κύπρο κατά τον Εθνικό Διχασμό (1914–1923)»* εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών μου στο πεδίο της ιστορίας, το οποίο αποτελεί μια κατεύθυνση αρκετά διαφορετική από εκείνη του πρώτου μου πτυχίου. Ως Διπλωματούχος Χημικός Μηχανικός του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ήρθα αντιμέτωπος με σημαντικές προκλήσεις κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας, τόσο σε επίπεδο μεθοδολογίας όσο και σε επίπεδο εξοικείωσης με την ιστορική έρευνα και τη σχετική βιβλιογραφία.

Η μετάβαση από μια επιστημονική προσέγγιση βασισμένη σε πειράματα και εργαστηριακές μετρήσεις σε ένα πεδίο θεωρητικό, όπου κυριαρχεί η ανάλυση πηγών, η σύνθεση ερμηνειών και η θεωρητική τεκμηρίωση, αποδείχθηκε απαιτητική. Η αναζήτηση κατάλληλης βιβλιογραφίας και η κατανόηση του ιστοριογραφικού πλαισίου του ζητήματος προϋπέθεταν διαφορετικά εργαλεία και προσεγγίσεις από αυτά που γνώριζα.

Καθοριστική υπήρξε η συμβολή του επιβλέποντος μου, ιστορικού κ. Κυριάκου Ιακωβίδη, ο οποίος με καθοδήγησε με συνέπεια και υπομονή σε κάθε στάδιο της έρευνας. Η εμπειρία, η σαφήνεια στις υποδείξεις του και η αμέριστη υποστήριξή του με βοήθησαν να ξεπεράσω τα εμπόδια και να εμβαθύνω ουσιαστικά στο αντικείμενο της μελέτης. Του οφείλω θερμές ευχαριστίες.

Επιπλέον, η πρόοδος των νέων τεχνολογιών και η ψηφιοποίηση σημαντικών αρχειακών συλλογών και βιβλιογραφικών πηγών διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό την αναζήτηση και πρόσβαση στο υλικό, καθιστώντας δυνατή μια πιο σφαιρική και τεκμηριωμένη προσέγγιση του θέματος.

Παρά τις αρχικές δυσκολίες, η ενασχόληση με τη δράση των Ελλήνων προξένων στην Κύπρο κατά την ταραγμένη περίοδο του Εθνικού Διχασμού ανέδειξε πτυχές ιδιαίτερης ιστορικής σημασίας και συνέβαλε στην προσωπική μου εξέλιξη ως ερευνητή.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά τη διπλωματική παρουσία και δράση των Ελλήνων προξένων στην Κύπρο κατά την κρίσιμη περίοδο του Εθνικού Διχασμού (1915–1917), μια εποχή βαθιάς πολιτικής πόλωσης μεταξύ των φιλοβασιλικών υποστηρικτών του Βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄ και των φιλελευθέρων οπαδών του Ελευθερίου Βενιζέλου. Στο πλαίσιο της βρετανικής αποικιοκρατικής διοίκησης στο νησί, η μελέτη αυτή αναδεικνύει τον σύνθετο και συχνά αμφιλεγόμενο ρόλο των ελληνικών προξενικών αρχών στη διαμόρφωση πολιτικών τάσεων, στην επηρεάση της κοινής γνώμης και στη διατήρηση δεσμών μεταξύ του κυπριακού ελληνισμού και του ελλαδικού κράτους.

Κεντρικό σημείο ανάλυσης αποτελεί η στάση και η δράση των Ελλήνων προξένων στο νησί κατά την περίοδο του Διχασμού, με ιδιαίτερη έμφαση στην περίπτωση του προξένου Βατιμπέλα, ο οποίος ενήργησε με σαφή προσανατολισμό υπέρ της βενιζελικής παράταξης. Η παρουσία του δεν περιορίστηκε σε τυπικά διπλωματικά καθήκοντα, αλλά εκτείνεται σε πολιτικού τύπου παρεμβάσεις, συχνά υπό το βλέμμα και την καχυποψία των Βρετανών αποικιοκρατών, οι οποίοι επεδείκνυν αυξανόμενη επιφυλακτικότητα απέναντι σε κάθε εξωτερική επιρροή που μπορούσε να ενισχύσει τον εθνικισμό των Κυπρίων.

Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη φυσιογνωμία του Αρχιεπισκόπου Μελετίου Μεταξάκη, ο οποίος λειτούργησε ως θρησκευτικός αλλά και πολιτικός παράγοντας, ενισχύοντας την εθνική αφύπνιση του κυπριακού ελληνισμού και διατηρώντας ενεργή επαφή με το βενιζελικό κέντρο. Η δράση του αποτέλεσε κομβικό σημείο στη σύνδεση των τοπικών εθνικών προσδοκιών με τις εξελίξεις στην ελλαδική πολιτική σκηνή.

Η εργασία εξετάζει επίσης τη στάση της βρετανικής αποικιοκρατικής διοίκησης απέναντι στο ελληνικό προξενείο, εντοπίζοντας τις διακυμάνσεις από την ανεκτικότητα έως και τη δυσπιστία, ιδίως όταν οι προξενικές ενέργειες εκλαμβάνονταν ως φορείς υπονόμευσης της αποικιακής τάξης ή ως έκφραση ενωτικών τάσεων. Μέσα από την αξιοποίηση πρωτογενών πηγών –όπως διπλωματική αλληλογραφία, αρχειακά τεκμήρια και Τύπος της εποχής– η μελέτη φωτίζει τη δυναμική συνύπαρξη της εθνικής πολιτικής, της αποικιακής εξουσίας και της τοπικής δράσης.

Καταλήγοντας, η εργασία υποστηρίζει ότι η ελληνική προξενική παρουσία στην Κύπρο δεν υπήρξε απλώς ένας επίσημος διπλωματικός θεσμός, αλλά λειτούργησε ως άτυπος φορέας ιδεολογικής και πολιτικής επιρροής, αντανακλώντας τον κατακερματισμό της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και τις διεθνικές του διαστάσεις στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

Λέξεις-κλειδιά: Ελευθέριος Βενιζέλος, Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α΄, Βρετανική αποικιοκρατία, Εθνικός Διχασμός, Βατιμπέλας, Ελληνικό Προξενείο, Μελέτιος Μεταξάκης, Κύπρος, διπλωματία, ελληνισμός

Abstract

This dissertation investigates the diplomatic presence and activities of Greek consuls in Cyprus during the critical period of the National Schism in Greece (1915–1917), a time of deep political division between the royalist supporters of King Constantine I and the liberal-republican camp led by Eleftherios Venizelos. Set against the backdrop of British colonial administration on the island, the study highlights the delicate and often contested role of Greek consular authorities in shaping political allegiances, influencing public opinion, and maintaining ties between the Greek state and the Cypriot population.

Central to this analysis is the examination of how Greek consuls navigated the polarized political climate. The actions of Consul Vattimbelas, in particular, serve as a case study of active engagement in support of Venizelist policies, despite operating under the watchful eye of British colonial authorities who were increasingly wary of any foreign influence that could stir nationalist sentiment among Cypriots.

In addition, the research explores the significant contribution of Archbishop Meletios Metaxakis, whose dual role as a religious leader and de facto national representative allowed him to serve as a vital intermediary between Cyprus and the Greek government in exile. His alignment with the Venizelist cause and his advocacy for the island's future union with Greece placed him at the heart of both ecclesiastical and political developments during this volatile era.

The study further evaluates the British administration's reaction to Greek consular activity, which ranged from cautious tolerance to overt suspicion, particularly when consular initiatives were perceived as encouraging anti-colonial or irredentist ideologies. By assessing a range of primary sources—including diplomatic dispatches, correspondence, and press reports—this dissertation sheds light on the interplay between national policy, colonial politics, and local agency.

Ultimately, the thesis argues that the Greek consular presence in Cyprus during the National Schism functioned not only as a formal diplomatic channel but also as an unofficial instrument of ideological and political influence, reflecting the fragmentation of Greek national identity and its transnational reverberations in the broader Eastern Mediterranean context.

Keywords: Eleftherios Venizelos, King Constantine I, British colonial rule, National Schism, Vattimbelas, Greek Consulate, Meletios Metaxakis, Cyprus, diplomacy, Hellenism